

Licht op Jong!
Pilots

1. Licht op Jong! pilots

De provincie Noord-Brabant streeft naar een sociaal veerkrachtig Brabant. Het wegtrekken van jongeren uit kleine kernen is hiervoor ongewenst. Hoe kunnen we de veerkracht van jongeren versterken en hoe kunnen ook de jongeren zelf ervoor zorgen dat hun dorp leefbaar is en blijft in de toekomst? En welke ondersteuning kunnen professionals hen daarbij bieden? In 4 pilots is hiermee ervaring opgedaan. Deze rapportage biedt een overzicht van de pilots en de hieruit geleerde tips, valkuilen en aandachtspunten.

Waarom deze pilots?

Eind 2014 heeft het PON op verzoek van de vereniging kleine kernen (VKK) en de provincie Noord-Brabant een onderzoek uitgevoerd onder jongeren over het wonen in kleine kernen in Noord-Brabant. Aan deze research community Licht op Jong! deden 55 jongeren in de leeftijd van 18 tot 35 jaar mee, die in een kleine kern wonen of daar zijn opgegroeid. Zoals uit het onderzoek bleek is leefbaarheid een subjectief begrip. Wat voor de één (en het ene dorp) een leefbare woonomgeving is, hoeft dat voor een ander (dorp) niet te zijn. Het is daarom vrijwel onmogelijk om generiek beleid of een blauwdruk te maken om de leefbaarheid voor jongeren in een dorp te verbeteren of behouden en Brabant daarmee sociaal veerkrachtiger te maken en te houden.

De deelnemers aan de Licht op Jong! community gaven aan dat jongeren graag willen meedenken over de leefbaarheid van hun eigen dorp. Daarop heeft de provincie Noord-Brabant in nauwe samenwerking met de VKK besloten in vier dorpen een pilot te starten om te ontdekken hoe jongeren betrokken kunnen worden bij het verbeteren van de leefbaarheid van hun dorp. De pilots vonden plaats in Boerdonk, Weebosch, Vortum-Mullem en Elsendorp.

Opzet en aanpak pilots

Het doel van de pilots Licht op Jong! was dat jongeren voornamelijk zelf werken aan de leefbaarheid van hun dorp en komen tot (vernieuwende) methodieken om zoveel mogelijk jongeren te activeren en te laten participeren bij het leefbaar maken en houden van hun dorp. Op die manier werken we aan sociaal veerkrachtige dorpen in Brabant.

Maar hoe motiveer en help je jongeren om zelf aan de slag te gaan met de leefbaarheid in hun dorp? In de pilots werden jongeren door professionals (van K2 en Zet) gefaciliteerd met kennis, ervaring en diverse methodieken. Het is echter niet zo dat de ondersteuners de leiding (over)namen. De regie blijft bij de jongeren zelf en de initiatiefgroepen werden ondersteund waar nodig zodat zij hun plannen zo optimaal mogelijk kunnen uitwerken.

In de pilots brachten de jongeren uit het betreffende dorp met elkaar de wensen en behoeften van jongeren in beeld, zochten zij samen met de gemeente en andere organisaties uit het dorp naar haalbare oplossingen om de leefbaarheid in hun dorp (voor jongeren) te behouden en te verbeteren en stelden ze een actieprogramma op.

De pilotdorpen kregen ondersteuning vanuit Stichting Zet of K2 bij het proces van het formeren van een initiatiefgroep tot en met het vaststellen van het actieprogramma. Vanaf dat moment moesten zij zelfstandig aan de slag met het realiseren van de benoemde actiepunten. Het PON had als taak het proces van de pilots te monitoren, de ervaringen en leerpunten op te halen en overdraagbaar te maken voor andere dorpen en belangstellenden.

In deze publicatie zijn de leerpunten uit de pilots weergegeven. Deze zijn aangevuld met input uit deskresearch en interviews met vrijwilligers van dorpen, zoals Loon op Zand en Biest-Houtakker, waar goede ervaringen zijn opgedaan met jongerenparticipatie binnen de eigen woonomgeving.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een korte beschrijving van de wijze waarop de initiatiefgroepen in de afzonderlijke pilots aan de slag zijn gegaan, aangevuld met de actiepunten die zij hebben geformuleerd. In hoofdstuk 3 beschrijven we in grote lijn het verloop van de pilots en de uit de pilots geleerde lessen. De geleerde lessen zijn vervolgens samengebracht en vertaald in 'tips en tricks' en weergegeven in twee overzichtelijke visuals: één voor jongeren zelf en één voor andere betrokkenen. Vervolgens delen we in hoofdstuk 4 de ervaringen van de jongeren en de ondersteuners zelf en geven we een beschouwing op het geheel in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 blikken we vooruit op mogelijke trajecten als vervolg op deze pilots.

Wie waren er bij de uitvoering van de pilots betrokken?

1. Zet: verantwoordelijk voor de ondersteuning van de pilot in Vortum-Mullem en samen met K2 verantwoordelijk voor de ondersteuning van de pilot in Weebosch
2. K2: Verantwoordelijk voor de ondersteuning van de pilot in Boerdonk en samen met Zet verantwoordelijk voor de ondersteuning van de pilot in Weebosch
3. Het PON: projectleider van het gehele project en verantwoordelijk voor de monitoring, analyse en rapportage van de processen in de afzonderlijke pilots.

De begeleidingscommissie bestond, evenals bij de Licht op Jong! community, uit de Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant (VKKNB), de Provincie Noord-Brabant en het PON.

Noot: De pilot in Elsendorp is niet van start gegaan.

Thema's actieprogramma:

- Realiseren woningbouw voor jongeren en senioren (nieuwe kleinere woningen voor senioren bevordert de doorstroming)
- Verbeteren bereik mobiele telefonie
- Verbeteren aansluiting openbaar vervoer voor schooljeugd
- Verbeteren verkeersveiligheid ((verlichtes) fietsroutes schoolgaande jeugd, twee onveilige plekken in het dorp)

2. Procesbeschrijving per pilot - Weebosch

Aantal inwoners Weebosch:	610
Aantal leden initiatiefgroep:	5 (gestart met 7)
Leeftijd leden initiatiefgroep:	21 – 29 jaar
Ondersteuning vanuit LOJ:	Zet en K2

De start van de pilot in Weebosch kwam wat moeilijk van de grond. De dorpsraad meldde het dorp aan en riep vervolgens jongeren op om deel te nemen aan de pilot. Al eerder zette ruim 30 jongeren een handtekening onder een petitie om de leefbaarheid van Weebosch te verbeteren, dus er werd een hoge opkomst verwacht. De eerste oproep kwam echter niet bij de jongeren terecht, maar na een tweede oproep kwamen 25 jongeren bijeen op de zogenoemde startbijeenkomst. Zeven van hen waren bereid als initiatiefgroep aan de slag te gaan. Gedurende de uitvoering zijn twee van hen wegens te drukke werkzaamheden en onvoldoende interesse afgehaakt. Om voor de gemeente en provincie één contactpersoon te hebben werd Giel aangewezen als aanspreekpunt, maar in de praktijk werken de jongeren in de initiatiefgroep gelijkwaardig aan elkaar.

Tijdens een eerste bijeenkomst met Zet en K2, de ondersteuners van de pilot in Weebosch, vond een inventarisatie plaats van de knelpunten die de jongeren uit de initiatiefgroep zelf ervaren in Weebosch. Dit leverde 10 thema's op, waarvan er 4 realiseerbaar werden geacht. Besloten werd om deze 4 onderwerpen op te pakken; het is immers voor het vasthouden van de positieve energie belangrijk om succes te kunnen boeken. De jongeren werkten in tweetallen, op basis van interesse voor het onderwerp, de vier punten nader uit: Wat willen we bereiken? En wie hebben we daarvoor nodig?

Vervolgens stelde de initiatiefgroep een vragenlijst op voor de inwoners van Weebosch: Wat vind je leuk aan Weebosch? Wat mis je? Wat wil je veranderen? En wat wil je behouden? Ook werd gevraagd of de vier - door de initiatiefgroep geformuleerde - actiepunten werden herkend.

De vragenlijst werd huis-aan-huis verspreid en weer opgehaald. Eventueel hielpen de jongeren bij het invullen. Dit leverde veel interessante keukentafelgesprekken op. Volgens de initiatiefgroep was het tijdrovend, maar leverde het wel een hoge respons op, een grote mate van betrokkenheid van de dorpsbewoners en heel veel inzicht in wat er leeft. De jongeren analyseerden de enquêtes zelf. Op basis daarvan stelden zij het actieprogramma op.

De begeleiding van Zet en K2 bestond uit een aantal fysieke bijeenkomsten met de initiatiefgroep en het geven van advies en tips in de whatsapp-groep. Omdat de jongeren naar school gaan en/of werken zijn de avonden het meest geschikt om afspraken te maken, af te stemmen en ideeën en tips uit te wisselen.

De jongeren waren door de dorpsraad gevraagd hun actieprogramma te presenteren bij de kennismaking van de nieuwe burgemeester van Bergeijk met Weebosch. Voor hen was dit een mooie blijk van waardering. Dit leidde tot een vervolgbijeenkomst in het gemeentehuis met burgemeester, wethouders en afdelingshoofden. Voor elk speerpunt wees de gemeente een gemeentelijke contactpersoon aan, die de jongeren ondersteunt bij de realisatie van het actiepunt.

Vanuit de jongeren is per speerpunt ook een contactpersoon benoemd. In korte tijd resulteerde dit al in de eerste successen: drie extra bouwkvavels voor starters en een extra zendmast voor mobiele telefonie, gevolgd door nog een extra zendmast in 2017.

Ook de andere twee speerpunten gaat de initiatiefgroep nog oppakken. De jongeren hebben nu een goede relatie opgebouwd met de gemeente en willen deze relatie als groep graag voortzetten in de toekomst.

Tweet van wethouder van Huisel

Thema's actieprogramma

- (Buiten) sportfaciliteiten voor jongeren (trimbaan/ beweegtuint, mountainbike routes, bootcamp, sportlessen in gymzaal, tennisbaan)
- Buitenschoolse opvang
- Buurtpreventie (digitaal)
- Bereik telefoon, internet en tv (wifi in hele dorp)
- Dorpscafé, kroegavond op zaterdag voor jeugd
- Goede verlichting toegangswegen, hardlooperoutes
- Facebook voor Boerdonk met evenementenkalender
- Huisartenpost, inloepsprekuur
- Centraal verzamelpunt pakketjes/bestellingen
- Hondenuitlaat plekken, hondenpoepbakken

2. Procesbeschrijving per pilot - Boerdonk

Aantal inwoners Boerdonk:	780
Aantal leden initiatiefgroep:	5
Leeftijd leden initiatiefgroep:	22 – 28 jaar
Ondersteuning vanuit LOJ:	K2

Caro, met haar 22 jaar veruit het jongste bestuurslid van de dorpsraad Boerdonk, nam na haar deelname aan de Licht op Jong! community het initiatief voor de pilot. Samen met vier andere jongeren vormde ze een initiatiefgroep.

Bij de start van de pilot werd samen met K2 goed nagedacht over de manier waarop zij van anderen jongeren uit Boerdonk kunnen horen hoe zij aankijken tegen de leefbaarheid in het dorp en hen kunnen betrekken bij het verbeteren ervan. De initiatiefgroep koos voor de organisatie van een brainstormavond. De basisschool in het dorp bood de perfecte locatie hiervoor. Leefbaarheid gaat immers niet alleen om het realiseren van nieuwe faciliteiten, maar ook om bestaande te behouden. Bovendien vonden de jongeren het leuk hun oude school te bezoeken.

Vanwege een reünie in 2013 waren de contactgegevens beschikbaar van alle jongeren die in Boerdonk op de basisschool hebben gezeten. De leden van de initiatiefgroep benaderde elk de leerlingen uit hun eigen leerjaar en het leerjaar erboven en eronder, zodat zoveel mogelijk jongeren persoonlijk werden uitgenodigd. Via-via werden ook de jongeren benaderd die niet in Boerdonk op school hebben gezeten. Dit bleek een goede tactiek: 36 jongeren waren aanwezig bij de brainstormavond. Zij gingen enthousiast met elkaar in gesprek over de toekomst van Boerdonk.

De initiatiefgroep koos voor de methodiek met "GPS Brainstormborden". Na het welkomstwoord door de initiatiefgroep werden de aanwezige jongeren ingedeeld in duo's. Een groep van maximaal 12 jongeren (zes duo's) nam plaats aan een tafel, met daarop een groot bord dat verdeeld

is in 6 taartpunten. Elke taartpunt had betrekking op een bepaald thema (wonen, veiligheid, voorzieningen, verkeer en evenementen). De thema's waren vooraf door de initiatiefgroep bedacht. De duo's schreven per thema zoveel mogelijk ideeën, knelpunten en oplossingen op post-its en plakten deze op het bord. Één taartpunt was leeg. Daarop konden issues worden geplakt die niet onder de 5 andere thema's vielen. Na elke 8 minuten werd het bord doorgedraaid, zodat voor alle duo's alle thema's de revue passeerden.

Er kwamen erg veel creatieve oplossingen naar voren en de jongeren die deelnamen, vonden het leuk op deze manier zelf ideeën te mogen aandragen. Op basis van de aangedragen aandachtspunten heeft de initiatiefgroep een actieplan opgesteld met 10 actiepunten. Per actiepunt zijn vervolgens (ten minste) twee personen uit de initiatiefgroep aangewezen die de verantwoordelijkheid op zich nemen voor de uitvoering van het actiepunt. Zij worden bijgestaan door jongeren, die na afloop van de brainstormavond aangaven te willen helpen bij de uitvoering van één of meerdere actiepunt(en). Per actiepunt is zo een groepje van vier mensen gevormd.

De gemeente had voor de organisatie van de avond een kleine bijdrage beschikbaar gesteld vanuit het leefbaarheidsbudget. Ook voor de uitvoering van de actiepunten heeft de gemeente haar medewerking toegezegd.

De initiatiefgroep is na het opstellen van het actieprogramma hard aan de slag gegaan. Zo is er in het najaar van 2016 een pubquiz georganiseerd en wordt er binnenkort een enquête binnen de basisschool uitgezet om te peilen of er behoefte is aan buitenschoolse opvang. Naar aanleiding van de resultaten wordt besloten of er voldoende animo is om dit actiepunt op te pakken. Ook zijn stappen gezet in de realisatie van een trimparcours. De initiatiefgroep heeft zowel bij een leverancier van sporttoestellen als bij een leverancier van materialen offerte opgevraagd. Mogelijk kunnen dorpsbewoners samen van deze materialen sporttoestellen maken.

Thema's actieprogramma:

- Promoten bouwkevels
- Maken promotiefilm Vortum-Mullem; laten zien dat het goed toeven is in Vortum
- Realiseren kunstwerk "de woonboom" met een vogelhuisje voor iedere nieuwe inwoner
- Creëren natuurlijke speeltuin Molenhof
- Pakket-ophaalpunt in de nieuwe MFA
- Ondersteunen en promoten verenigingen
- Verlichten van de leeuw (in gevel van pand)
- Aanpassen verkeersonveilige situatie
- Elektriciteitskasten schoon/mooi maken

2. Procesbeschrijving per pilot - Vortum-Mullem

Aantal inwoners Vortum-Mullem	675
Aantal leden initiatiefgroep:	5
Leeftijd leden initiatiefgroep:	26 – 34 jaar
Ondersteuning vanuit LOJ:	Zet

Saskia had deelgenomen aan de Licht op Jong! community en vertelde hierover tijdens een dorpsraadvergadering. Omdat hierbij van elke vereniging in het dorp altijd 2 afgevaardigden aanwezig (moeten) zijn hoorde Maria haar verhaal en gaf aan wel mee te willen doen aan de pilot. Saskia vroeg Lino, die zij kent vanuit het verenigingsleven. Ook Nieky, waar zij namens het welkomstcomité op bezoek ging toen Nieky in Vortum-Mullem kwam wonen, vroeg zij om mee te doen. Maria's zus Ilse sloot eveneens aan.

De jongeren hadden het gevoel dat de inwoners van Vortum het vooral als taak van de gemeente zien, om ervoor te zorgen dat het goed gaat met het dorp. Tegelijkertijd is het vertrouwen in de gemeente laag. "Er wordt veel over, maar te weinig met de gemeente gepraat." De initiatiefgroep wilde graag zelf aan de slag. "Anders gebeurt er niets".

Twintig jaar lang kende Vortum een bouwstop en nu zijn er maar liefst twee bouwplannen voor 24 woningen. De verkoop verloopt moeizaam. De leden van de initiatiefgroep weten wel wat de oplossing is: het dorp promoten bij met name starters van buiten Vortum-Mullem zodat zij in het dorp komen wonen. Als zij dan kinderen krijgen zorgt dat voor een stijging in het leerlingenaantal van de basisschool, waardoor de school niet met sluiting wordt bedreigd en het dorp aantrekkelijk blijft voor jonge gezinnen. Ook hebben de vijf jongeren direct vele andere ideeën voor actiepunten. Vanuit de pilot werd echter gevraagd om het project breder te trekken dan alleen vanuit de scoop van de initiatiefgroep zelf. Met enige ondersteuning van Zet werkten de jongeren hiervoor een plan van aanpak uit.

Om informatie op te halen van een bredere groep inwoners koos de initiatiefgroep te starten met een enquête. Deze werd voorafgaand aan de (al georganiseerde) pubquiz afgenomen onder de aanwezigen (waaronder veel jongeren). Gevraagd werd naar de leeftijd, waarom men in Vortum wil wonen, wat men er mist en wat men zou willen verbeteren. De initiatiefgroep heeft de resultaten zelf uitgewerkt en met behulp van Zet vertaald naar een concreet en helder actieprogramma. Dit bestaat uit 9 actiepunten verdeeld over de thema's bouwen en wonen, voorzieningen en de leefomgeving. Ieder actiepunt is uitgewerkt in een activiteitenkaart, die dient als leidraad voor de realisatie ervan.

De initiatiefgroep stuurde een mail naar de gemeente, waarin zij kort het doel van de Licht op Jong! pilots uitlegden en aangaven de gemeente graag te willen betrekken bij het initiatief. Daarop volgde een gesprek met de burgemeester en de contactpersoon voor dorpsraden (die de initiatiefgroep al langer kende). Deze contactpersoon bracht alle activiteitenplannen extra onder de aandacht bij de desbetreffende ambtenaren. Ook na afloop van de pilot fungeert de contactpersoon voor dorpsraden nog steeds als schakel tussen de gemeente en de initiatiefgroep.

Om vervolg te geven aan het activiteitenplan heeft de initiatiefgroep maandelijks overleg om de lopende zaken te bespreken, nieuwe plannen te bedenken en samen de koers te bepalen. Om de activiteiten te realiseren zoeken zij nadrukkelijk de samenwerking met lokale partners, de dorpsraad en de gemeente.

2. Procesbeschrijving per pilot - Elsendorp

Aantal inwoners Elsendorp:	1050
Aantal leden initiatiefgroep:	5
Leeftijd leden initiatiefgroep:	19 – 29 jaar
Ondersteuning vanuit LOJ:	-

De dorpsraad van Elsendorp activeerde een groepje van 5 actieve jongeren in de leeftijd van 19 en 29 jaar, die zich aanmeldde als pilot voor Licht op Jong!. Zij hadden een innovatieve aanpak voor ogen. De dorpsraad wilde een documentaire maken waarin de jongeren laten zien hoe zij kijken naar de toekomst van het dorp. De documentaire zou vervolgens dienen als basis voor het opzetten van een maatschappelijk debat binnen het dorp, het uitwerken van een toekomstvisie (in de vorm van een online platform) en een concreet actieplan.

Voor het maken van de documentaire was een flink geldbedrag nodig. Voor de pilots was ondersteuning beschikbaar in de vorm van menskracht (procesbegeleiding), maar niet in de vorm van een financiële bijdrage. De jongeren beseften al snel dat het een lastig te realiseren project zou worden. Bovendien werd tijdens het eerste gesprek voor de jongeren pas duidelijk wat er van hen werd verwacht. Omdat zij al zo actief zijn in het verenigingsleven en in de organisatie van diverse activiteiten gaven zij aan niet nog een extra traject te willen en kunnen aangaan. Hier stopte de pilot Licht op Jong! in Elsendorp.

Desalniettemin is Elsendorp een ondernemend dorp en dat geldt ook voor de jongeren in het dorp. Er zijn diverse activiteiten voor de jeugd. Bijzonder is dat zij ook voornamelijk zelf de organisatie van (grootschalige) activiteiten op zich nemen. Voorbeelden zijn E-Town Madness, een jaarlijks dancefeest met ongeveer 1.000 bezoekers dat georganiseerd wordt door een vriendengroep, de KPJ waarvan het bestuur bestaat uit jongeren en het Midzomerspektakel. Dit laatste was door enkele actieve inwoners vanuit de sportverenigingen ingediend als idee voor de Dorpenderby. Ze waren geen finalist, maar nu het idee er toch was hebben ze het ook daadwerkelijk gerealiseerd. Inmiddels is het een jaarlijks terugkerend evenement.

Thema's actieprogramma:

Elsendorp heeft geen specifiek actieprogramma opgesteld in het kader van Licht op Jong! Jongeren zijn structureel actief betrokken bij de vele activiteiten in het dorp. En zodra iemand (jongeren, dorpsraad of iemand anders) vindt dat er iets ontbreekt in het dorp of 'gewoon' een leuk idee heeft gaat hij/zij aan de slag om dat (samen met anderen in het dorp) te organiseren.

3. Het verloop en de geleerde lessen

Leefbaarheid in brede zin

In de Licht op Jong! pilots startten de initiatiefgroepen met een brede inventarisatie van de wensen, behoeften en knelpunten van de jongeren in hun dorp. Op basis daarvan stelden zij een actieprogramma op met concrete actiepunten om de leefbaarheid van het dorp te verbeteren. De opdracht was zoveel mogelijk jongeren uit het dorp bij de inventarisatie te betrekken en het begrip leefbaarheid vanuit een zo breed mogelijk perspectief te bekijken. Dit bleek best lastig. De initiatiefgroepen wisten vanuit zichzelf direct al diverse knelpunten en oplossingen/actiepunten te benoemen. Maar door de procesondersteuners werden zij ertoe uitgedaagd “te dromen” en te inventariseren wat andere jongeren in het dorp belangrijk vinden. De initiatieven werden hierdoor verder gebracht dan de gangbare problemen en er ontstonden meer creatieve oplossingen. Keerzijde is dat enkele (leden van) initiatiefgroepen dit teveel werk of te ingewikkeld vonden en afhaakten, terwijl ze mogelijk wel activiteiten hadden opgepakt als ze direct met de door hen bedachte actiepunten aan de slag hadden kunnen gaan.

Motivatie van jongeren om mee te doen aan Licht op Jong!

De jongeren die deelnamen aan de Licht op Jong! pilots voelen zich allen erg betrokken bij hun dorp en zetten zich graag in voor verbetering van de leefbaarheid. Ook speelt voor de meeste van hen een stukje eigenbelang mee. De behoefte aan een betaalbare woning in het dorp is een veelgehoorde reden. De kans dat er daadwerkelijk gebouwd kan worden, wordt groter door hier zelf actief een steentje aan bij te dragen. Ook willen ze voorkomen dat andere jongeren wegtrekken, zodat het dorp ook voor henzelf aantrekkelijk blijft in de toekomst.

De jongeren voelen zich vooral aangesproken omdat het project specifiek op jongeren is gericht. Voor de meesten sprak ook de open insteek aan, waarbij de initiatiefgroep zelf mocht bepalen welke actiepunten zij belangrijk vinden om de leefbaarheid in hun dorp te verbeteren. Dat bood hen een breed scala aan mogelijkheden. Voor sommigen was het hierdoor juist onduidelijk wat er van hen verwacht werd, wat het soms ook ingewikkeld maakte.

De praktijk leert dat slechts een beperkte groep jongeren daadwerkelijk bereid is actief zitting te nemen in een initiatiefgroep. De bereidheid om een enquête in te vullen of tijdens een avond je ideeën/mening kenbaar te maken is wel groot. Ook doen jongeren sneller mee als ze gevraagd worden door andere jongeren. Ze zijn graag bereid de jongeren uit de initiatiefgroep te helpen.

Jongeren de regie

In de Licht op Jong! pilots is veel nadruk gelegd op het leggen en houden van de regie bij de jongeren zelf. Er bleken grote verschillen in de mate waarin de jongeren die regie willen nemen (en houden). Dit is erg afhankelijk van de personen die in de initiatiefgroep zitten.

De pilot in Boerdonk kende een vliegende start. De jongere die de aanmelding deed vanuit Boerdonk nam direct het voortouw en motiveerde vier andere jongeren om samen de initiatiefgroep te vormen. Zij stelde zich proactief op en al snel werd er vergaderd over een plan van aanpak om te komen tot een actieprogramma om de leefbaarheid in Boerdonk te verbeteren. De pilot in Vortum-mullem kwam ook al snel van de grond. Er werd gestart met een kleine initiatiefgroep die al snel uitgroeide tot 5 leden. In Weebosch kwam het minder snel van de grond. Veel jongeren hadden een handtekening gezet waarmee zij lieten weten graag de leefbaarheid te willen verbeteren in het dorp, maar in eerste instantie voelde niemand zich geroepen het voortouw te nemen en een initiatiefgroep te vormen.

3. Het verloop en de geleerde lessen

Uiteindelijk ontstond na inzet van de dorpsraad een initiatiefgroep van 7 jongeren. Daarvan bleven er 5 over. De pilot in Elsendorp is uiteindelijk niet gestart. In Elsendorp kwam het initiatief voor de documentaire vanuit de dorpsraad. In de pilot werd de voorwaarde gesteld dat de jongeren zelf de regie moesten voeren. Dit zagen de jongeren uit Elsendorp niet zitten. Zij zetten zich liever in voor het organiseren van hun 'eigen' activiteiten. De vraag blijft of de jongeren wel mee hadden gedaan aan de documentaire als het plan gestart was onder regie van de dorpsraad. Mogelijk hadden de jongeren dan gaandeweg vanzelf de regie overgenomen op het moment dat de documentaire 'meer van henzelf' zou zijn geworden.

Rol en taakverdeling binnen de initiatiefgroep

In elk pilotdorp bestaat de initiatiefgroep uit 5 jongeren. Dit blijkt een goed werkbaar omvang. De jongeren vervullen allen hun eigen rol; de rol die aansluit bij de interesses en talenten van die persoon. In één pilot nam een jongere duidelijk de voorzittersrol op zich, maar in de andere pilots was er geen duidelijke voortrekker. Een initiatiefgroep met een goede combinatie van verschillende type jongeren (zoals denkers, doeners, dromers et cetera) werkt het best. Het zorgt voor een dynamisch geheel. Het is belangrijk dat de jongeren elkaars talenten en valkuilen herkennen en accepteren.

Samenwerking binnen het dorp

Samenwerking met de gemeente en bijvoorbeeld de dorpsraad, verenigingen en organisaties binnen het dorp is belangrijk om de ideeën van de jongeren daadwerkelijk te kunnen realiseren. Voor de uitvoering van de actiepunten is hulp van diverse mensen en organisaties onontbeerlijk. In enkele pilots werden nu soms de dorpsraad en gemeente op afstand gehouden, omdat de jongeren zich nog onvoldoende toegerust voelden om het gesprek aan te gaan en mogelijk ook uit angst de regie te verliezen.

Het is belangrijk deze angst niet te laten overheersen of er te krampachtig mee om te gaan. Enkele initiatiefgroepen vinden het prettig de regie te voeren, maar soms willen de jongeren helemaal niet zelf de regie hebben/houden. Dan is het juist heel goed als de dorpsraad of andere stakeholders uit het dorp het stokje overnemen. Belangrijk hierin is een open en eerlijke communicatie over wie waarvoor de verantwoordelijk wil nemen en duidelijk uit te spreken wie welke rol en taak op zich neemt.

Continuïteit

De leden van de initiatiefgroepen geven aan dat de pilot veel meer tijd heeft gekost dan zij van te voren hadden gedacht. Ook de dooplooptijd van het project was langer dan verwacht. Toch zouden ze allemaal weer opnieuw meedoen.

De initiatiefgroepen zijn tevreden met de actiepunten die zijn opgesteld en hebben er vertrouwen in dat zij (een aantal van) de actiepunten ook daadwerkelijk tot uitvoering kunnen brengen. In alle pilots is tenminste één actiepunt ook al daadwerkelijk gerealiseerd.

Om de continuïteit van het project in de toekomst te waarborgen is in elke pilot voor elk actiepunt tenminste één jongere verantwoordelijk gesteld voor de uitvoering ervan. In veel gevallen ontstonden rondom de verantwoordelijkheid van de uitvoering groepjes van twee of meer jongeren.

De initiatiefgroepen vinden over het algemeen wel dat het aantal jongeren, dat zich daadwerkelijk wil inzetten voor de uitvoering van de actiepunten - buiten de leden van de initiatiefgroep - best tegenvalt.

3. Het verloop en de geleerde lessen

Geen blauwdruk

Elke initiatiefgroep heeft een andere methodiek gehanteerd om te komen tot het actieprogramma. De verschillende methodieken kunnen dienen ter inspiratie voor jongeren uit andere dorpen, maar moeten altijd worden aangepast aan de lokale situatie. De methodiek moet passen bij de initiatiefnemers en (de inwoners van) het dorp. Ook is de bruikbaarheid van de methodiek afhankelijk van de omvang van het dorp. Het voeren van keukentafelgesprekken in elke woning is op de schaal van Weebosch goed te doen, maar in een groter dorp moeten daarvoor andere keuzes worden gemaakt. Een blauwdruk voor een methodiek is dan ook niet te maken. Elk dorp en elk initiatief vraagt om maatwerk.

Inleiding op de visuals

Maar wat hebben we dan nu precies geleerd van de pilots? De geleerde lessen uit de pilots Licht op Jong! zijn samengebracht in twee overzichtelijke visuals.

Één voor jongeren zelf met tips en tricks over hoe zij een soortgelijk initiatief als Licht op Jong! op kunnen zetten en wat daarbij succesfactoren zijn.

Daarnaast is een visual gemaakt voor iedereen (zoals een dorpsraad, jongerenwerk, de gemeente et cetera) die de participatie van jongeren in kleine kernen wil bevorderen. Doordat de manier van participeren van jongeren vaak verschilt van de manier waarop volwassenen of professionals dat doen, dient deze visual voornamelijk voor het overbruggen van verschillen en voorkomen van (onbedoelde) miscommunicatie tussen jongeren en volwassenen of professionals.

INITIATIEFGROEP

- Zoek een paar andere jongeren die met jou de initiatiefgroep vormen
- Zoek bij voorkeur niet alleen binnen je eigen vriendenkring, maar zoek naar een afspiegeling van zo veel mogelijk jongeren uit jouw dorp
- Laat iedereen in zijn waarde
- Iedereen is ergens goed in, benut dat
- Kies een werkwijze die bij jullie past
- Een initiatiefgroep met verschillende type jongeren (zoals 'denkers' en 'doeners' of 'Doemdenkers' en 'dromers') is het meest succesvol

ACTIE PROGRAMMA

- Stel duidelijke actiepunten/ doelstellingen op
- Geef per actie/doelstelling aan:
  1. Wat wil je bereiken (wat is je doel?)
  2. Welke stappen moet je zetten om het doel te bereiken en wanneer?
  3. Wie zijn je samenwerkingspartners (organisaties/personen)?
  4. Wat moet het resultaat zijn van de actie?
  5. Welke bijdrage levert de actie aan de leefbaarheid van het dorp?
- Formuleer naast lange termijn doelen ook korte termijn acties. Dan duurt het niet te lang voordat je iets bereikt hebt en kun je ook snel iets laten zien

Tips en tricks

Voor jongeren die de leefbaarheid van hun dorp willen verbeteren.

SAMENWERKING

- Ga in gesprek met de gemeente: het zijn ook gewoon mensen
- Zoek het gemeenschappelijke doel: de gemeente wil ook graag leefbare dorpen
- Ga als partners aan de slag en streef daarbij naar gelijkwaardige communicatie
- Heb respect voor elkaars belangen
- Zoek de samenwerking met andere belangrijke partijen in jouw dorp (zoals de dorpsraad, verenigingen en andere organisaties)
- Stel je flexibel op. Als je stug blijft vasthouden aan je eigen belang/idee is de kans groot dat de samenwerking of het proces vastloopt

MAATWERK

- Er is geen blauwdruk; ieder proces verloopt anders
- Kies een werkwijze die bij jullie initiatiefgroep en het dorp past
- Je mag best afwijken van gebaande structuren: die zijn niet bij voorbaat beter

DRAAGVLAK

- Ga niet gelijk aan de slag, maar inventariseer ook de ideeën van andere jongeren
- Betrek zoveel mogelijk jongeren (en andere dorpsbewoners) bij je initiatief
- Spreek jongeren uit je netwerk rechtstreeks aan (denk aan vriendengroepen, kennissenkring, verenigingen)
- Vraag ook jongeren die al vertrokken zijn naar de reden waarom ze zijn weggegaan
- Heb respect voor ieders ideeën
- Maak het leuk!

HEB LEF

- Jouw mening als jongere is zeker zo waardevol als die van volwassenen. Er is veel behoefte aan frisdenkers!
- Durf te vragen. Schakel advies of hulp in van anderen (bijvoorbeeld verenigingen, organisaties of sleutelfiguren)
- Stap er open in, ga gewoon aan de slag en kijk hoever je komt zonder al te veel verwachtingen

COMMUNICATIE

- Vertel duidelijk wat je als initiatiefgroep wil bereiken en waarom dat belangrijk is
- Blijf open en eerlijk en vraag anderen dat ook te zijn. Werk niet met verborgen agenda's
- Houd andere op de hoogte van waar je als initiatiefgroep mee bezig bent. Ook als je even niets concreets kunt melden is het goed om anderen te laten zien dat je er mee bezig bent

HEB GEDULD

- Het kan soms lang duren voordat je iets geregeld hebt. Houd hier rekening mee
- Laat je niet uit het veld slaan door een tegenslag
- Vier successen; ze vormen een belangrijke stimulans om door te zetten
- Zorg voor continuïteit: geef aan als je je zelf niet meer wil of kunt inzetten en zoek iemand die het van je overneemt

Meer weten over de Licht op Jong! pilots? Kijk dan op www.hetpon.nl.

INITIATIEFGROEP

- Laat jongeren zelf andere jongeren benaderen voor de initiatiefgroep
- Daag hen uit te zoeken naar jongeren van verschillende vriendengroepen, families, verenigingen en leeftijden
- Een initiatiefgroep met verschillende type jongeren (zoals 'denkers' en 'doeners' of 'Doemdenkers' en 'dromers') is het meest succesvol
- Laat iedereen in zijn waarde
- Iedereen is ergens goed in, benut dat
- Communiceer op een wijze die bij de jongeren past (bijvoorbeeld via WhatsApp)
- Denk aan een werkbudget (voor bijeenkomsten en kopiëerkosten)

ACTIE PROGRAMMA

- Laat de jongeren duidelijke actiepunten/ doelstellingen opstellen
- Leg per actiepunt duidelijk vast:
  1. Wat het doel is (wat willen ze bereiken?)
  2. Welke stappen er gezet moeten worden om dat doel te bereiken en wanneer
  3. Wie de samenwerkingspartners (organisaties/personen) zijn
  4. Wat het resultaat moet zijn van de actie?
  5. Welke bijdrage de actie aan de leefbaarheid van het dorp moet leveren
- Formuleer naast lange termijn doelen ook korte termijn acties. Dan duurt het niet te lang voordat er iets bereikt is

Tips en tricks

Voor alle andere betrokkenen die jongeren willen helpen met het verbeteren van de leefbaarheid van hun dorp.

SAMENWERKING

- Stimuleer de samenwerking met gemeente en andere partijen in het dorp (zoals dorpsraad, verenigingen, dorpshuis, school etc.)
- Benader hen als partner en help de jongeren daarbij
- Stimuleer een gelijkwaardige communicatie tussen de jongeren en de samenwerkingspartners
- Zie jongeren als serieuze gesprekspartner

MAATWERK

- Er is geen blauwdruk; ieder proces verloopt anders
- Laat de jongeren een werkwijze kiezen die past bij de initiatiefgroep en bij het dorp
- Hou het proces kort; jongeren haken snel af

STIMULEER COMMUNICATIE EN DRAAGVLAK

- Wijs de initiatiefgroep op het belang om anderen op de hoogte te houden van hun activiteiten en help hen hierbij
- Een open en eerlijke communicatie is de basis voor draagvlak
- Daag de initiatiefgroep uit zoveel mogelijk jongeren (en andere dorpsbewoners) te betrekken bij hun initiatief
- Vraag de jongeren om andere jongeren uit ieders eigen netwerk (vriendengroep, familie, vereniging) rechtstreeks aan te spreken

HEB VERTROUWEN

- Jongeren kijken op hun eigen manier naar de situatie. Respecteer dat en probeer daarbij aan te sluiten
- Jongeren doen dingen vaak op het laatste moment; grijp niet in, maar laat het gebeuren

GEEF JONGEREN DE REGIE

- Laat jongeren zelf bepalen welke werkwijze ze hanteren en welke actiepunten zij belangrijk vinden
- Zorg dat de jongeren zich eigenaar blijven voelen van het actieprogramma (als zij niet langer willen, help hen dan anderen het over te laten nemen)
- Neem de taken en verantwoordelijkheden van de jongeren niet over maar faciliteer hen waar nodig
- Grijp alleen in als de jongeren vastlopen
- Leg niet allerlei andere vragen bij de initiatiefgroep neer omdat zij nu eenmaal betrokken zijn
- Verlang niet van de jongeren dat zij vrij nemen voor afspraken en bijeenkomsten

TAAK ONDERSTEUNER

- Richt je op het proces (niet op inhoud actieprogramma)
- Stimuleer de jongeren te komen tot een eigen creatieve aanpak. Reik niet één, maar meerdere methodieken aan ter inspiratie
- Werk de werkwijze uit in heldere processtappen
- Laat ze dromen (voorkom dat ze meteen aan de slag gaan)
- Help/adviseer de jongeren het dorp erbij te betrekken
- Help/adviseer de jongeren breed draagvlak te creëren voor de actiepunten
- Structureer de aspecten die de jongeren belangrijk vinden
- Help de jongeren te komen tot een helder en gestructureerd actieprogramma
- Elke groep is anders; vraag hen welke ondersteuning zij nodig hebben
- Bewaak dat taken naar ieders tevredenheid worden verdeeld
- Leg uit waarom bepaalde stappen belangrijk zijn (bijv. een presentatie geven aan gemeente of dorpsraad)
- Vier successen; ze vormen een belangrijke stimulans om door te zetten

Meer weten over de Licht op Jong! pilots? Kijk dan op www.hetpon.nl.

4. De ondersteuning in de pilots

Ondersteuning door K2 en ZET

De ondersteuners van Zet en K2 hebben met name in de beginfase een grote rol gehad bij het op gang helpen van de initiatiefgroepen. Dat was nodig om de initiatiefgroepen structuur te laten aanbrengen in de veelheid aan mogelijkheden en hen te helpen bij het creatieve denken. Daarna nam de ondersteunende rol wat meer af en was het aan de jongeren om daadwerkelijk actiepunten te formuleren en een plan van aanpak op te stellen. De pilots verschilden in grote mate van elkaar. Ze waren allemaal anders in zowel hun aanpak als methodiek. Wel kwamen vergelijkbare actiepunten naar voren, zoals starterswoningen of het verbeteren van het bereik van mobiele telefonie.

Er is niet een 'beste' werkwijze of methodiek. Om de jongeren te helpen is het belangrijk diverse voorbeelden te noemen van methodieken die ze kunnen gebruiken en hun eigen creativiteit hierin te stimuleren. De ondersteuners hebben in elke pilot een adviserende rol gehad en stonden altijd stand-by voor concrete vragen vanuit de initiatiefgroepen. De jongeren moesten uiteindelijk zelf kiezen welke methodiek het best bij henzelf en bij hun dorp past. De gekozen methodiek diende altijd op maat te worden gemaakt; aangepast aan de lokale situatie.

De initiatiefgroep in Boerdonk kwam zelf met het idee een avond te organiseren voor alle jongeren die in Boerdonk wonen en/of er zijn opgegroeid. Ze wisten echter niet hoe ze de opzet en inhoud van de avond moesten vormgeven. Hiervoor hebben ze hulp van K2 gevraagd. K2 heeft hen diverse werkvormen voorgelegd, waaruit de initiatiefgroep zelf de voor hen meest aansprekende methodiek koos. De avond zelf werd compleet door de initiatiefgroep voorbereid en geleid.

In Vortum-Mullem kwam vanuit de initiatiefgroep vrijwel meteen het idee om een enquête te houden op een reeds georganiseerde pubquiz avond.

Op deze manier konden snel veel mensen bereikt worden. De ondersteuners van Zet hebben geholpen met het opstellen van de vragenlijst zodat de vragen niet gekleurd of sturend waren. In Weebosch werd de initiatiefgroep wat meer op weg geholpen. Daar hebben de ondersteuners tijdens een eerste brainstormsessie in de initiatiefgroep een actievere rol gepakt bij het inventariseren van de wensen en behoeften van jongeren in Weebosch.

Ervaring van de initiatiefgroepen met de ondersteuning

De Licht op Jong! pilots richtten zich op de inventarisatie- en planvormingsfase. De pilot eindigde zodra de initiatiefgroep een concreet actieplan had opgesteld en per deelactie enkele jongeren had aangewezen, die de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze deelactie op zich gaan nemen. Vanaf dat moment stopte de pilot en daarmee de ondersteuning.

Volgens de jongeren is de ondersteuning vooral in de beginfase (richting geven) en in de uitvoeringsfase (hoe ga je de actiepunten tot uitvoering brengen) nodig. Op het moment dat de initiatiefgroep aan de slag ging met de uitvoering van de concrete actiepunten stopte de pilot en daarmee de begeleiding vanuit K2 en/of Zet. Volgens de jongeren was juist in deze fase hulp gewenst. De ondersteuners hebben er in de opstartfase van de pilots wel al op ingezet om de jongeren relaties te laten aangaan met andere personen en partijen die tijdens de uitvoeringsfase (als de ondersteuners van Zet en K2 het proces loslaten) ondersteuning kunnen bieden. In de toekomst wordt pas duidelijk of zij in de uitvoeringsfase deze ondersteuning ook daadwerkelijk voldoende krijgen van andere partijen of wat ze missen.

4. De ondersteuning in de pilots

De initiatiefgroepen zijn over het algemeen heel tevreden en geven aan veel aan de ondersteuning vanuit K2 en/of Zet te hebben gehad. In de pilots konden de jongeren niet kiezen van welke organisatie zij ondersteuning wilden. Een initiatiefgroep gaf aan dat zij misschien liever een budget hadden gekregen voor deze pilot, wat zij dan deels hadden kunnen inzetten voor het 'inkopen van ondersteuning' en voor een deel konden besteden aan de 'uitvoering van actiepunten'. Daarbij hadden zij mogelijk gekozen voor een lokale ondersteuner die de dynamiek van het dorp kent en weet welke personen/organisaties belangrijk zijn bij het realiseren van bepaalde actiepunten.

De initiatiefgroep in Elsendorp gaf aan meer behoefte te hebben gehad aan financiële middelen in plaats van aan ondersteuning. Zij hadden het budget dan kunnen inzetten voor de uitvoering van de documentaire.

De initiatiefgroepen zijn tevreden met de geformuleerde actiepunten. Ze hebben er vertrouwen in dat zij (een aantal van) de actiepunten tot uitvoering kunnen brengen. Sommige zijn vrij simpel te regelen, maar andere zijn lastiger en zullen meer tijd in beslag gaan nemen. 'Het creëren van een sportactiviteit is bijvoorbeeld een eenmalige kostenpost, terwijl het realiseren van buitenschoolse kinderopvang (bso) ook rendabel moet zijn op lange termijn' aldus de initiatiefgroep van Boerdonk.

Ervaring van de ondersteuners

De ondersteuners van Zet en K2 geven aan dat het belangrijk is om aansluiting te zoeken bij de motivatie van de jongeren zelf en hen te stimuleren hun eigen talenten zoveel mogelijk te benutten.

Het is belangrijk om als ondersteuner niets op te dringen, maar altijd goed te luisteren naar de vraag achter de vraag en aan te sluiten bij hun denkwijze. De jongeren moeten pas worden ondersteund als ze hiervoor zelf een vraag stellen. Door ze de vraag zelf te laten stellen blijven zij zichzelf verantwoordelijk voelen, blijven zij zelf probleemeigenaar en houden de jongeren zelf de regie. De kunst is dan ook om je als ondersteuner niet te veel met de jongeren te bemoeien. Het is erg verleidelijk om je ervaringen ongevraagd te delen, maar dit werkt vaak juist averechts. Jongeren moeten het vertrouwen krijgen het zelf te mogen doen. En niet onbelangrijk: zij moeten zelf de credits krijgen voor het succes.

De beginfase was het meest intensief volgens de ondersteuners. Vooral bij het op weg helpen is ondersteuning gewenst door de jongeren, zo bleek uit de pilots. Daarbij is het belangrijk hen te ondersteunen in hun eigen ideeën en niet gelijk met voorbeelden te komen van hoe andere dorpen het doen. Elk dorp is immers anders. Pas als de initiatiefgroep vastloopt hoef je als ondersteuner richting te geven.

De ondersteuners geven aan dat zij de jongeren vooral hebben geholpen met het aanbrengen van structuur in hun proces en in de aandachtspunten, die de initiatiefgroep had opgehaald onder de jongeren uit het dorp. Daarnaast geven de ondersteuners van Zet en K2 aan dat zij ook veel hebben geïnvesteerd in het uitleggen waarom bepaalde stappen handig zijn om als initiatiefgroep te zetten. Bijvoorbeeld waarom het belangrijk is om met de gemeente in gesprek te gaan en dit gesprek goed voor te bereiden. Of waarom het verstandig is andere organisaties zoveel mogelijk bij je plannen te betrekken en de inwoners op de hoogte te houden van de voortgang en plannen die je hebt.

Diversiteit ondersteuners

In dit project zijn adviseurs van het PON, Zet en K2 betrokken. De adviseurs van Zet en K2 hebben de pilots concreet ondersteunt, terwijl het PON de rol van projectleider en het monitoren van de processen op zich nam.

De samenwerking is geëvalueerd. Hieruit kwam naar voren dat de drie partijen een diversiteit aan kennis en vaardigheden inbrengen en elkaar aanvullen en versterken, wat de samenwerking veel meerwaarde biedt. K2 en Zet hadden in de ondersteuning van de pilots beiden een andere insteek en geven aan veel geleerd te hebben van elkaars methode en aanpak. K2 richt zich vanuit hun kennis en expertise met name op de voorfase van jongerenparticipatie. Hoe betrek je jongeren? Hoe sluit je aan bij de denk- en werkwijze van jongeren? Zet richt haar ondersteuning meer op de procesgerelateerde aanpak. Hoe breng je structuur aan in de door de jongeren opgehaalde ideeën en actiepunten? En hoe betrek je verschillende partijen bij het initiatief? Zij benaderen de thematiek meer vanuit omgevingssensitiviteit. Het PON had in dit project geen rol als procesbegeleider, maar heeft ook ruime ervaring in het ondersteunen van participatietrajecten, met name in kleine kernen. Het PON werkt evenals Zet vooral vanuit omgevingssensitiviteit en heeft veel kennis en ervaring met de dynamiek en de inhoudelijke problematiek in kleine kernen.

Daarnaast richt het PON zich vooral op het beschrijven en analyseren van de overall lessen uit de praktijkvoorbeelden ten behoeve van de brede kennisdeling binnen (en buiten) Brabant.

De drie organisaties hebben de hiërarchische opbouw in het projectteam en de betrokkenheid van de vele verschillende partijen als onhandig richting de jongeren ervaren. Maar zowel het PON, Zet als K2 geven aan veel geleerd te hebben van elkaars methode en aanpak en zijn van mening dat de samenwerking zeker meerwaarde biedt.

5. Beschouwing van het PON

Jongerenparticipatie

In tegenstelling tot wat veel mensen denken zijn jongeren wel degelijk betrokken bij hun eigen leef- en woonomgeving. Maar misschien niet altijd op de manier zoals volwassenen gewend zijn.

In de Licht op Jong! pilots stelden jongeren, in eigen regie, een actieprogramma op om de leefbaarheid van hun dorp te verbeteren en nemen zij zelf het voortouw om de acties daadwerkelijk te realiseren. Hierbij stonden ondersteuners van Zet en K2 klaar om hen (verder) op weg te helpen. De rol van de jongeren is afhankelijk van de dynamiek en de situatie in het dorp. Elke initiatiefgroep functioneert anders; heeft andere motivaties, capaciteiten en kwaliteiten.

Een traject als 'Licht op Jong' blijkt een goede manier om jongeren te betrekken bij het leefbaar maken en houden van dorpen, maar het is zeker niet de enige manier, waarop kan en moet worden ingezet.

Jongeren kunnen bijvoorbeeld ook participeren:

- als (bestuurs)lid van de dorpsraad/werkgroep/vereniging
- als organisator van een activiteit (organisatorische taken)
- als vrijwilliger bij activiteiten (uitvoerende taken)
- door tijdens een bijeenkomst mee te denken of ideeën aan te dragen hoe de leefbaarheid kan worden verbeterd

Deze verschillende vormen brengen ook elkaar in beweging, waarbij een groeiproces kan ontstaan. Jongeren die hebben meegedacht tijdens een avond zijn eerder geneigd hun eigen idee daadwerkelijk te willen helpen realiseren. En voor iemand die al diverse jaren als vrijwilliger actief is bij een dorpsfevenement is de stap naar het zelf organiseren van het evenement sneller gezet. Gaandeweg groeit de betrokkenheid en wordt het een soort vanzelfsprekendheid zich in te (blijven) zetten. Dat maakt het dorp, en daarmee ook Brabant, veerkrachtig. Elsendorp is hiervan een mooi voorbeeld. Een jonge generatie wordt gecoacht en opgeleid door de generatie erboven, waardoor de continuïteit van het vrijwilligerswerk in het dorp is

gewaarborgd. Ook in Vortum-Mullen zijn jongeren, die al actief zijn in het verenigingsleven middels de pilot in beweging gebracht om zich op een andere (meer proactieve) manier in te zetten voor het dorp.

Jongerenparticipatie kent dus verschillende vormen. Het is belangrijk om de manier van jongerenparticipatie te kiezen die past bij de jongeren zelf, bij de inwoners en bij het dorp. Om jongeren te betrekken werkt het het best als zij persoonlijk worden aangesproken, liefst door de eigen doelgroep. Het is altijd goed te starten met ten minste twee jongeren; dan hebben ze steun aan elkaar. Als jongeren niet zelf de regie willen nemen of zich niet uit zichzelf inzetten voor het dorp is het een handige tip om hen op vrijblijvende manieren te verbinden aan bestaande initiatieven en hen bijvoorbeeld te vragen als vrijwilliger. Hierdoor raken zij op een laagdrempelige manier toch betrokken en ontwikkelen ze zichzelf mogelijk later alsnog tot initiatiefnemer. Jongeren zijn tenslotte de toekomst van Brabant en maken dat de provincie sociaal veerkrachtiger wordt en blijft.

En hoe nu verder?

Wat we merken gedurende het traject is dat er in de dorpen nog geen vanzelfsprekende samenwerking is tussen jongeren enerzijds en de dorpsraad, gemeente of andere organisaties/verenigingen anderzijds. Er is weinig contact onderling. Die relatie zou verbeterd moeten worden en onzes inziens is dat puur een kwestie van communicatie. Waar volwassenen vaak (onterecht) het idee hebben dat jongeren zich niet betrokken voelen bij hun dorp, hebben jongeren vaak (onterecht) het gevoel dat volwassenen hen geen kans geven het zelf te doen of hun ideeën in te brengen en hen niet als volwaardig te behandelen. Het versterken van de onderlinge relatie en samenwerking biedt een belangrijke meerwaarde voor de sociale veerkracht van de dorpen. Deze rapportage en de visuals met tips en tricks bieden hiervoor een stap in de goede richting.

Licht op Jong! vraagt om actief vervolg

Jongeren vormen een belangrijke aandachtsgroep als het gaat om het versterken van de sociale veerkracht in Brabant. Het is daarom goed om vanuit de provincie, in het kader van het provinciale programma 'Versterken Sociale Veerkracht', deze verzamelde kennis over jongerenparticipatie breed te verspreiden. Zoals gezegd zijn jongeren wel degelijk betrokken bij hun eigen leef- en woonomgeving en willen zij zeker participeren. Maar op een andere manier dan veel volwassenen verwachten.

Welke lessen kunnen we uit het proces trekken? Wat hebben we van deze pilots geleerd? Hoe kunnen jongeren in het algemeen in de toekomst meer betrokken raken bij hun eigen woon- en leefomgeving?

Uit de pilots blijkt dat vooral de stap naar 'initiatief nemen' de moeilijkste is. Jongeren zullen niet massaal zelf het initiatief nemen om met een traject als Licht op Jong! aan de slag te gaan of op een andere manier actief te participeren.

Ook hebben we uit de pilots geleerd dat jongeren niet per se zelf het complete initiatief in handen hoeven hebben, maar het ook prima is als anderen (volwassenen) in het dorp initiatieven nemen en jongeren daarbij betrekken. Juist die samenwerking is heel belangrijk.

Het PON ziet geen meerwaarde in een nieuwe ronde Licht op Jong! pilots. Wel is zij van mening dat het breed verspreiden van de verzamelde kennis en ervaringen belangrijk is voor het bevorderen van de participatie van jongeren bij de leefbaarheid in hun eigen woon- en leefomgeving.

Het PON adviseert actief vervolg te geven aan Licht op Jong! waarbij de volgende aspecten van belang zijn:

Provinciale of regionale kennisoverdracht

Ter afronding van de pilots zou het zeer zinvol zijn een slot/startbijeenkomst te organiseren om de opgedane kennis uit de pilots te delen en professionals en vrijwilligers uit het werkveld te inspireren hoe jongeren betrokken kunnen worden bij hun eigen woon- en leefomgeving. Binnen het provinciale programma 'Versterken Sociale Veerkracht' vormt het project een interessant voorbeeld.

Deze bijeenkomst is enerzijds bedoeld ter afronding van de pilots, maar anderzijds ook als startpunt van een eventueel vervolg. De vraag is of de kennisdeling zich moet beperken tot één provinciale bijeenkomst, of dat beter kan worden gekozen voor het starten van een traject, gedurende een langere periode. Om jongerenparticipatie te bevorderen is het belangrijk het thema actief onder de aandacht te blijven brengen. Hierbij kan aansluiting worden gezocht bij bestaande bijeenkomsten en activiteiten in de regio's, maar ook het organiseren van expertmeetings voor verschillende type organisaties (bijvoorbeeld per type organisatie een bijeenkomst) is een interessante en waardevolle vorm.

Bevorderen jongerenparticipatie

Om jongeren te betrekken en activeren moeten ze persoonlijk worden aangesproken. Maar wie neemt het initiatief om de participatie van jongeren te bevorderen? Iemand die op lokaal niveau 'de steen in de vijver gooit' om het participatieproces in beweging te brengen is in veel gevallen onmisbaar. Dit kan de dorpsraad, gemeente, welzijnswerker of een sleutelfiguur uit het dorp zijn.

6. Advies voor vervolg

Door deze pilots gaf de provincie Noord-Brabant deze personen handvatten (in dit geval een concrete aanleiding en specifiek omschreven opdracht) om jongerenparticipatie te stimuleren. In de toekomst is het belangrijk dat de provincie zulke handvatten blijft bieden. Door kennisoverdracht te faciliteren kan zij lokale stakeholders uitdagen en beter toerusten om de steen in de vijver te gooien. Belangrijkste hierbij is het inspireren en stimuleren van partijen (gemeenten, dorpsraden, welzijns-werk, woningcorporaties et cetara) en hen op basis van kennis uit de pilots, te helpen kiezen voor de juiste strategie hoe zij de jongerenparticipatie in hun eigen omgeving kunnen bevorderen. De visual met tips en tricks biedt hierbij houvast.

Ondersteuning lokale initiatiefgroepen

Als partijen geïnspireerd zijn en aan de slag gaan, blijven waarschijnlijk ook vragen komen om lokaal het proces te begeleiden. Wij adviseren hiervoor een expertteam (PON, Zet, VKKNB, Provincie, en de ondersteuners van K2) in te stellen. Voordeel van een team dat bestaat uit experts van verschillende organisaties is dat vragen per situatie/dorp anders zijn en de aangeboden kennis en expertise van de organisaties in het expertteam heel divers is. Zo kan het aanbod beter op de vraag worden afgestemd. Deze vorm van ondersteuning (expertteam) past beter bij de wensen van de initiatiefgroepen (van jongeren) zelf. Nu kregen zij een organisatie toegewezen, maar zoals de jongeren aangaven zouden zij soms liever zelf kiezen wie zij waarvoor nodig hebben.

Het expertteam komt alleen in actie als er een vraag komt vanuit het veld en zal niet zelf pilotdorpen kiezen. Tijdens de hiervoor genoemde bijeenkomst(en) kan de mogelijkheid om een beroep te doen op het team onder de aandacht worden gebracht. Voor de kosten van de ondersteuning door het expertteam zullen de lokale jongerengroepen afhankelijk zijn van financiering door de provincie of de gemeente.

Financiële ondersteuning

In de pilots bleek ook veel behoefte aan financiële steun om de gewenste actiepunten daadwerkelijk te kunnen realiseren.

Om in de behoefte aan financiële middelen tegemoet te komen kunnen gemeenten (en mogelijk ook de provincie) subsidies beschikbaar stellen om burgerinitiatieven te stimuleren en de uitvoering van actiepunten mogelijk te maken. Maar ook kan hulp worden geboden door initiatiefnemers te ondersteunen bij het zoeken en aanvragen van financiële middelen via andere wegen (fondsen, subsidies, crowdfunding en dergelijke). Indien het hierboven genoemde expertteam wordt ingesteld, adviseren we deze vorm van ondersteuning onderdeel te laten zijn van het takenpakket van het expertteam.

Ook moeten initiatiefgroepen kunnen beschikken over een klein werkbudget. Vergaderingen met de initiatiefgroep zelf kunnen nog prima bij één van de leden thuis plaatsvinden, maar voor bewonersavonden, brainstormsessies, enquêtes of nieuwsbrieven zijn (geringe) financiële middelen nodig voor zaalhuur, consumpties en kopieerkosten. Wij adviseren de dorpsraad, gemeente, welzijnsinstelling of andere partijen die actief zijn in het dorp hierin te faciliteren.

Colofon

Het PON heeft dit onderzoek verricht in opdracht van de Provincie Noord-Brabant en vereniging kleine kernen noord-brabant

Auteurs: Jolanda Luijten en Mariëlle Tuinder

Opmaak: Stan ten Thije

Foto's: Aangeleverd door initiatiefgroepen

PON publicatienummer: 06-22

Datum: november 2016

Provincie Noord-Brabant

© 2016 het PON, kennis in uitvoering

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON.

Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten. Meer informatie: www.hetpon.nl.

